

Skötselplan för naturreservatet Änghults björkhage i Uppvidinge kommun

Innehållsförteckning

Beskrivningsdel	4
1. Syftet med reservatet	5
2. Uppgifter om området.....	5
3. Historisk markanvändning.....	6
4. Områdets bevarandevärden.....	7
4.1 Geovetenskapliga värden och förhållanden.....	7
4.2 Biologiska värden.....	7
4.3 Kulturhistoriska värden.....	7
4.4 Friluftsliv.....	7
4.5 Anläggningar	8
5. Genomförda inventeringar och dokumentation.....	8
Plandel.....	9
6. Skötselområden	9
6.1 Bevarandemål för hela området	9
6.2 Generella riktlinjer och åtgärder för hela området.....	9
6.3 Skötselområden	10
7. Jakt och fiske.....	12
8. Bränder, storm, översvämningar, insekts-/svampangrepp....	13
9. Utmärkning	13
10. Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder	13
11. Förvaltning, tillsyn och uppföljning	13
Bilagor	15
2a. Skötselplanekarta	15

Beskrivningsdel

Det befintliga naturreservatet har ett trädskikt dominerat av ek med en undervegetation av hassel. Lönn, asp, sälg och björk förekommer också relativt frekvent, tillsammans med sparsamma förekomster av andra lövträdslag. I utökningsområdet dominerar ek tillsammans med lönn. Asp och sälg förekommer också frekvent. Solexponerade sälgar står i gränsen mot bebyggelse och vägar. Längst i sydväst finns ett alkärr där en mindre bäck snirklar sig fram. Hela området är grönstenspåverkat sett till trädskiktet. I utökningsområdets västra del är markkemin tydligt rikare, vilket avspeglas i ett örtrikt fältskikt. I utökningsområdets östra del dominerar blåbärsris under större ekar.

Just nordväst om det befintliga reservatet finns en kommunal badplats med omklädningsrum, dass, bryggor och sophämtning. Söder om badplatsen, i utökningsområdet, finns en parkeringsplats avsedd för badgäster som även kan användas av naturreservatets besökare. Drygt 100 meter väster om badplatsen finns en hundbadplats. 100 meter söder om hundbadplatsen finns ett vandrarhem med kanotuthyrning. Sammantaget är friluftslivet i området omfattande och etablerat med såväl lokala besökare från det omgivande samhället som mer långväga gäster via vildmarksleden och vandrarhemmet.

Bete och slåtter har under historisk tid förekommit inom området, men upphört sedan länge. Av kartor från år 1689, 1709 och 1728 framgår att området så vitt känt länge varit bevuxet med ek, varit blockigt och nyttjats för bete och slåtter.

I skötselplanen anges i förekommande fall rödlistekategori för arter som omfattas av Artdatabankens rödlista 2020. Den svenska rödlistan är ett mått på arters utdöenderisk i landet och kategorierna är följande:

NT = Nära hotad

VU = Sårbar

EN = Starkt hotad

CR = Akut hotad

Arter inom kategorierna VU, EN och CR omfattas av begreppet ”hotade”.

1. Syftet med reservatet

Syftet med naturreservatet är enligt Länsstyrelsens beslut daterat den 30 november 1995 med ärendenummer 231-5700-95:

att bevara ett lövskogsområde som har biologiska värden och är av betydelse för miljön i Klavreströms samhälle. Allmänhetens möjligheter att vistas inom området skall bibehållas.

2. Uppgifter om området

Tabell 1. Administrativa data för naturreservatet. Arealer enligt Nationell Marktäckedata, (NMD).

Naturreservatets namn	Änghults björkhage
NVR-id	2002562
Län	Kronoberg
Kommun	Uppvidinge
Natura 2000-område	Området ingår inte i nätverket, men kan komma att föreslås i framtiden.
Socken	Nottebäck
Lägesbeskrivning	I den norra delen av Klavreströms samhälle
Naturgeografisk region	Sydsvenska höglandets ostdel
Huvudsaklig objektkategori	Ä, Ädellövskog
IUCN-kategori	IV, Habitat/Artskyddsområde
Fastigheter och ägarkategori	Klavreda 3:30 Privat
Servitut/rättigheter/ samfälligheter	Officialservitut 07-NOT-686 Väg Officialservitut 07-NOT-311 Väg
Sakägare	Enligt bilaga 4
Areal	Totalareal: 6,9 hektar, varav 6,9 hektar landareal enligt Nationell MarktäckeData.
Förvaltare	Länsstyrelsen i Kronobergs län

Tabell 2. Prioriterade bevarandevärden

Typ	Värde
Naturtyper	Ädellövskog
Strukturer	Gamla och grova lövträd av många trädslag, hålträd och död ved
Arter	Lövskogslevande fåglar, kryptogamer
Friluftsliv	Skogsvandringar, badliv, båtfärder

3. Historisk markanvändning

Marken i naturreservatet har sedan lång tid tillbaka tillhört Enghults säteri i Nottebäcks socken. På lantmäteriets karta över Uppvidinge härad från 1689 benämns Änghultssjön utlopp, strax väster om reservatet, som "gott fall" och fyra dämmen är markerade på kartan. På kartan står också skrivet ekskog och granskog.

På en geometrisk avmätning av Enghults säteri från 1709 framgår att den nordöstra tredjedelen av området var ängsmark, medan de sydvästra två tredjedelarna var betad hagmark, något stenig. De bägge delarna är skilda åt av en hägnad. Samma förhållande syns på en geometrisk avmätning från 1728, då den sydvästra delen också benämns som stenig.

Den myckna stenigheten i den sydvästra delen av området syns också tydligt idag och eftersom hela området är tydligt grönstenspåverkat sett till vegetationen är det sannolikt stenbundenheten som har avgjort vilka delar som brukats som ängsmark (och senare brutits till åker) under historisk tid.

Änghultasjön dämades för kraft till Klavreströms bruk på 1800-talet. Sjön höjdes hela tre meter, vilket satte stora landarealer under vatten. Innan överdämningen fanns två separata sjöar i det som idag är den vik av Änghultasjön som naturreservatet angränsar till. Det framgår av kartan från 1728.

Då Klavreströms bruk och senare också stationssamhälle expanderade under 1800- och 1900-talet bebyggdes området kring naturreservatet. På generalstabskartan från 1910 är huvuddelen av området fortfarande markerat som lövskog, men efter det tog expansionen ytterligare fart.

På den ekonomiska kartan från 1952 har flera av de hus som idag ligger kring reservatet uppförts och ytterligare obebyggda tomter finns avstyckade. Till exempel ligger då åtta tomter öster om utökningsområdet avstyckade, men endast en är bebyggd. Dessa tomter är därefter bebyggda på flygfotot från 1959.

Betet i området förefaller ha upphört relativt tidigt. På samtliga 1900-talskartor består området av sluten skog. Efter att utökningsområdet skurits av från angränsande betesmark i samband med villabebyggelsen under 1950-talet minskade naturligtvis incitamenten att hålla denna del i hävd.

Det befintliga reservatet benämns Hästhagen på den ekonomiska kartan från 1952, men trädskiktet är redan då helt slutet. Sannolikt har den senare delen av betesperioden, innan betet upphörde helt, varit orienterad mot att hålla brukshästar från Klavreströms bruk på bete i området, till skillnad mot tidigare slätter och utmarksbete med geografisk utgångspunkt i det historiska brukandet av Enghults säteri norr om området.

4. Områdets bevarandevärden

4.1 Geovetenskapliga värden och förhållanden

Området består av moränmark och ligger på en nordsluttning ner mot Änghultasjön. Den sydvästra delen är blockrik. En viss grönstenspåverkan märks på floran.

4.2 Biologiska värden

Enligt uppgifter i de tidigare besluten om naturminne och naturreservat i området bestod trädskiktet 1940-1970 i huvudsak av björk. Över tid har skogen förändrats och områdets högsta naturvärden är idag främst knutna till träd av ek, lönn, hassel, asp och sälg. Sett till trakten som helhet är de största naturvärdena knutna till ek, med en angränsande hagmark med jätteeckar nordost om reservatet. Fågellivet är rikt på lövskogsarter och området är värdefullt för fladdermöss. Några systematiska inventeringar av naturvärden på artnivå har inte genomförts i området.

4.3 Kulturhistoriska värden

Inga fornlämningar eller övriga kulturlämningar finns registrerade inom området. Det finns några få spår av mindre odlingsrösen som sannolikt härstammar från ängsbrukets dagar. Det finns inga spår av åkerbruk i området.

4.4 Friluftsliv

4.4.1 Tillgänglighet

Den kommunala vandringsleden Vildmarksleden löper genom området längs Ängelholmsvägen i öst-västlig riktning och leder in besökare i området. De flesta besökare kommer förmodligen direkt från bostadsområdena omkring naturreservatet. För bilburna gäster finns en parkering längst i väster.

4.4.2 Slitage och störningar

Fåglar är sannolikt den mest störningskänsliga artgruppen inom området. Området är litet och ligger intill befintlig bebyggelse och båtlivet på sjön är rikt och har varit så under lång tid, vilket sannolikt inneburit att störningskänsliga fågelarter sedan länge undvikit att häcka i naturreservatet.

Något större slitage från besökare har inte noterats, varför risken för sådant under nuvarande besöksstryck bedöms som liten.

Naturreservatet har heller inte naturmiljöer som är särskilt känsliga för slitage.

4.5 Anläggningar

I öst-västlig riktning genom naturreservatet löper den allmänna Ängelholmsvägen, vilket är en mindre asfaltsväg. Till bebyggelsen i norr löper en grusväg från Ängelholmsvägen. Dessutom finns el-, vatten, och avloppsledningar till bebyggelsen.

5. Genomförda inventeringar och dokumentation

Länsstyrelsen i Kronobergs län, 1989. Kronobergs Natur. Naturvårdsprogram för Kronobergs län. Områdesbeteckning: Nr 60-9 Änghultasjön.

Lantmäteriet <https://historiskakartor.lantmateriet.se/>

Plandel

6. Skötselområden

Naturreservatet består av ett skötselområde, uppdelat på två delområden; det befintliga reservatet (1a) respektive utökningsområdet (1b). Utöver detta skötselområde finns en beskrivning av åtgärder för friluftslivet som kallas skötselområde 2.

6.1 Bevarandemål för hela området

Området ska bestå av ädellövskog inom naturtypen näringsfattig ekskog (9190) eller angränsande naturtyper. Skogen ska ha en variation av trädslag, trädålder, skiktning och olikformighet i träd- och buskskikt. Lönn, sälg, asp och klibbal är värdefulla inslag där de förekommer. Sälgar och vidkroniga träd ska vara fristående. Gran ska inte expandera i området. Skogen ska ha stor andel gamla och grova träd samt träd i de flesta åldersklasser. Det ska finnas tillgång på hålträd, stående och liggande multnande ved på land och i strandzonen.

Småskaliga naturliga processer som exempelvis trädens föryngring, åldrande och avdöende samt omkullfallna träd och luckbildning, liksom störningar som exempelvis insektsangrepp, översvämning eller stormfällning ska påverka dynamik och struktur.

Hydrologin ska vara naturlig med undantag för sjöns reglering som styrs i särskild ordning. Det ska inte finnas några avvattande eller tillrinnande diken eller körspår som medför negativ påverkan. Det ska finnas väl utvecklade kantzoner och brynmiljöer mot angränsande öppna miljöer samt vid vatten.

Främmande, invasiva eller inhemska expansiva arter som hotar naturvärden ska inte finnas i området. Området ska ha arter typiska för naturtypen.

Området ska erbjuda besökare förutsättningar för naturupplevelser.

6.2 Generella riktlinjer och åtgärder för hela området

Yngre delar av skogen ska restaureras för att utvecklas mot en äldre ädellövskog, där också livsmiljöer kan nyskapas för att värna skyddsvärda arter. Följande skötselåtgärder får utföras i hela området:

- restaurering och skötsel av skog inbegripande röjning, gallring, sådd/plantering av naturligt förekommande träd och buskar samt frihuggning av träd
- skapande av högstubbar, lågor och hålträd, uppläggning av grenar/stammar, inklusive död ved från områden utanför reservatet, i så kallade faunadepåer,
- flytt av vindfällan samt veteranisering och hamling av träd,
- bete,
- bekämpning av invasiva, främmande eller expansiva arter som hotar naturvärden, till exempel örnbräken,
- uppsättning av fågel-, fladdermus- och insektsholkar,
- utsättning av i naturtyperna naturligt förekommande arter,
- skapande av jordblottor i solexponerade lägen för att gynna växt- och djurliv,

Vid naturvårdsåtgärder ska grova lövträd generellt gynnas framför yngre, uppväxande träd. Ek, lönn, sälg och asp ska i sin tur gynnas framför övrigt löv. Särskilt värdefulla träd av alla trädslag, till exempel hålträd eller vidkroniga träd, gynnas genom frihuggning. Om behovet av död ved är uppfyllt får träd som avverkas i samband med skötselåtgärder köras ut, det kan till exempel gälla om delar av området ska öppnas upp för bete.

Grenar och fallna träd som försvårar framkomligheten får vid behov flyttas till annan lämplig plats inom reservatet. I gräns mot tomt, vägar och stigar ska det inte finnas hängande eller döda träd som kan utgöra fara. Normalt underhåll av vägar och stigar får utföras. Vid fastighetsgränser kan också punktinsatser göras för att skapa lämplig täthet och avstånd mellan träd och gränser. Grenar som sträcker sig in över tomtmark kan vid behov beskäras.

6.3 Skötselområden

Tabell 3. Skötselområden

Typ av skötselområde	Antal delområden	Areal (ha)
1. Ädellövskog	2	6,9
2. Friluftsliv	-	-
Summa		6,9

Skötselområde 1: Ädellövskog (6,9 ha)

Beskrivning

Delområde 1A består av det befintliga naturreservatet, beläget norr om Ängelholmsvägen. Längst i öster dominerar ek trädskiktet, i likhet med ekhagmarken nordöst om naturreservatet. Längre västerut växer ek tillsammans med björk, lönn, asp, sälg och hassel. Enstaka inslag av apel, sötkörbär, rönn och klibbal (längs sjön) finns också. De äldsta träden är ekar och björkar. Få träd är döda. Fågellivet är typiskt för lövskogar, med till exempel gröngöling.

En smal remsa längst i öster, tillsammans med den angränsande ekhagmarken, betas av nöt.

Delområde 1B består av utökningsområdet, beläget söder om Ängelholmsvägen. I dess östra del dominerar större ekar tillsammans med asp, lönn, sälg och björk. I dess västra del ligger ett alkärr med en mindre bäck som rinner genom området. Bäckens rinner sedan rakt västerut och ansluter till Änghultasjöns utlopp. I alkärret dominerar klibbal tillsammans med glasbjörk. Området kring alkärret är tydligt rikare och mer storblockigt än resten av reservatet. Längs Kvarngatan i sydväst står en rad solexponerade sälgar. Det gör det också längs Ängelholmsvägen.

Skötselåtgärder

För hela skötselområdet gäller att:

- vidkroniga eller grova träd ska frihuggas. Även yngre träd samt buskar ska friställas för att öka mångfalden av naturligt förekommande träd och buskar eller för att nyskapa vidkroniga träd,
- veteranisering av icke skyddsvärda träd får göras,
- gran hålls efter,
- hydrologin i alkärret och längs bäcken får vid behov restaureras,
- om bete kan införas bör de östra två tredjedelarna av delområde 1a (fram till grusvägen som delar området i två) prioriteras, där området ansluter till befintlig betesfålla utanför reservatet.

Skötselområde 2: Friluftsliv

Beskrivning

Den kommunala vandringsleden Vildmarksleden löper genom området längs Ängelholmsvägen i öst-västlig riktning. Nordväst om området finns en kommunal badplats med omklädningsrum, dass, bryggor och sophämtning. Söder om badplatsen, i utökningsområdet, finns en parkeringsplats avsedd för badgäster. Drygt 100 meter väster om badplatsen, utanför reservatet, finns en hundbadplats. 100 meter söder om hundbadplatsen finns ett vandrarhem med kanotuthyrning. Sammantaget är friluftslivet i området omfattande och etablerat med både lokala besökare från det omgivande samhället och mer långväga gäster via vildmarksleden och vandrarhemmet.

Bevarandemål

Reservatet ska vara lätt att hitta till samt vara spännande och intressant att röra sig i. Informationen i området ska vara lättillgänglig och bidra till att förhöja upplevelsen av besöket, genom att den är lättläst, fokuserar på upplevelser i området samt har informativa kartor. Informationen ska bidra till att syftet med områdesskyddet uppnås. Områdets friluftslivsanläggningar ska vara i gott skick och underlätta för besökarna.

Skötselåtgärder

- vägvisning ordnas vid behov,
- rast- och eldplatser samt vindskydd får anläggas och ska vid behov underhållas,
- informationsskyltar om reservatet uppdateras och nya uppsätts vid behov,
- befintlig parkeringsplats används och underhålls vid behov,
- en mindre strövstig får markeras,
- Länsstyrelsens hemsida ska ha god information om området,
- gränsmarkering av området ska ske.

7. Jakt och fiske

Enligt föreskrifterna är det förbjudet att utfodra vilt, sätta upp saltsten för vilt eller anlägga åtel inom reservatet. I övrigt inskränker inte naturreservatet rätten till jakt och fiske i området.

8. Bränder, storm, översvämningar, insekts-/svampangrepp

Vid händelser som medför att stora mängder träd dör och/eller faller omkull vid till exempel storm, insektsangrepp eller översvämning gäller följande: död ved av lövträd och tall lämnas inom området, men veden får vid behov flyttas till annat skötselområde eller, om det är stora mängder, till annat naturreservat. Om dessa händelser medför mycket stora mängder ris och toppar får delar av dessa tas ut från reservatet.

9. Utmärkning

Reservatsgränsen ska märkas ut vilket innebär att gränsmärken målas på träd och på stolpar som slås ned i marken. Gränsmärkena ska placeras så att det går att se från ett märke till nästa. Vid gränsmarkering i skogsmark ska i gränslinjen, med 0,5 m på vardera sidan reservatsgränsen, röjas en tydlig gata. Denna gata får vid behov underhållas av förvaltaren. De träd som avverkas i gränsgatan tillfaller fastighetsägaren som också själv får ta vara på dem eller låta dem ligga kvar. Reservatsgräns som sammanfaller med fastighetsgräns ska underhållas som fastighetsgräns på sedvanligt sätt.

10. Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder

Tabell 4. Sammanfattande prioritering av skötselåtgärder

Skötselområde	Naturtyp	Prioritet 1-3
1	Frihuggning av värdefulla träd	1
1a	Bete	2
2	Uppdatering av informationsskyltar	1
1	Anläggning av friluftsanordningar	3
1	Gränsmarkering	1

Prioritet: 1=Högst, 2=Hög, 3=Lägre

11. Förvaltning, tillsyn och uppföljning

Länsstyrelsen är ansvarig för att skötseln av reservatet följer fastställd skötselplan. Detta inkluderar dokumentation och uppföljning av utförda åtgärder. Länsstyrelsen har även ansvar för den operativa tillsynen i

naturreservat enligt 26 kap. miljöbalken genom att övervaka att föreskrifter, dispenser och tillstånd följs.

Uppföljning av bevarandemålen ska ske i enlighet med en uppföljningsplan för länets alla skyddade områden som framöver kommer att fastställas av Länsstyrelsen.

Uppföljning av utförda åtgärder och av bevarandemålen ligger till grund för en utvärdering av:

- om syftet med reservatet har uppnåtts,
- om bevarandemål och gynnsamt tillstånd uppnåtts i reservatet,
- om skötselmetoder behöver förändras,
- om en revidering av skötselplanen behövs.

